מנא הני מילי אמר חזקיה וכן תנא דבי חזקיה אמר קרא [1]פצע תחת פצע לחייבו על השוגג כמזיד ועל האונס כרצון האי מבעי ליה ליתן צער במקום נזק א"כ לכתוב קרא פצע בפצע מאי תחת פצע ש"מ תרתי אמר רבה היתה אבן מונחת לו בחיקו ולא הכיר בה ועמד ונפלה לענין נזקין חייב לענין ארבעה דברים פטור לענין שבת מלאכת מחשבת אסרה תורה לענין גלות פטור לענין עבד פלוגתא דרשב"ג ורבנן דתניא הרי שהיה רבו רופא ואמר לו כחול עיני וסימאה חתור לי שיני והפילה שיחק באדון ויצא לחירות רשב"ג אומר [2]ושיחתה עד שיתכוין לשחתה הכיר בה ושכחה ועמד ונפלה לענין נזקין חייב לענין ד' דברים פטור לענין גלות חייב דאמר קרא [3]בשגגה מכלל דהוה ליה ידיעה והא הויא ליה ידיעה לענין שבת פטור לענין עבד פלוגתא דרשב"ג ורבנן נתכוין לזרוק שתים וזרק ארבע לענין נזקין חייב לענין ד' דברים פטור לענין שבת מלאכת מחשבת בעינן לענין גלות [4]אשר לא צדה אמר רחמנא פרט לנתכוין לזרוק שתים וזרק ד' לענין עבד פלוגתא דרשב"ג ורבנן נתכוין לזרוק ארבע וזרק שמונה לענין נזקין חייב לענין ד' דברים פטור לענין שבת באומר כל מקום שתרצה תנוח אין אי לא לא לענין גלות אשר לא צדה פרט לנתכוין לזרוק ארבע וזרק שמונה לענין עבד פלוגתא דרשב"ג ורבנן ואמר רבה זרק כלי מראש הגג ובא אחר ושברו במקל פטור מאי טעמא מנא תבירא תבר ואמר רבה זרק כלי מראש הגג והיו תחתיו כרים או כסתות בא אחר וסלקן או קדם וסלקן פטור מאי טעמא בעידנא דשדייה פסוקי מפסקי גיריה ואמר רבה זרק תינוק מראש הגג ובא אחר וקבלו בסייף פלוגתא דר' יהודה בן בתירא ורבנן דתניא הכוהו עשרה בני אדם בעשרה מקלות בין בבת אחת בין בזה אחר זה כולן פטורין

מנכסי מילי. דנזק חייב אפילו שוגג: **פצע תחת פצע.** קרא יתירא הוא להך דרשה דהא כתיב כי יתן מום בעמיתו כאשר עשה וגו' וכויה ומתורה דרשינן בהחובל (לקמן דף פד:): **במקום נזק.** דאפי' היכא דאיכא נזק משלם נמי צער דלא תימא צער דכתבה רחמנא היינו בדליכא נזק כגון כוואו בשפוד על צפרנו דלא אפחתיה מכספיה ולהך דרשה מפקינן ליה בהחובל: **לענין נזקין חייב.** דהא אפקינן שוגג כמזיד ואונס כרצון: **מלאכת מחשבת אסרה תורה.** שנתכוין לעשות מלאכה אלא כסבור שהיום חול או סבור שמלאכה זו מותרת. וכל הני דאמרינן הכא לא נתכוונו לעשות המלאכה הלכך פטור: **לענין גלות.** כגון אם נפלה על האדם ומת: **פטור.** דגבי גלות כתיב מכה נפש בשגגה (במדבר לה) ולא מיקרי שגגה אלא היכא דה"ל ידיעה מעיקרא וזה לא הכיר בה מעולם: **לענין עבד.** אם נפלה על עבדו וסימאה עינו פלוגת' דרשב"ג ורבנן: **לענין ד' דברים פטור.** דאע"ג דהכיר בה הויא שכחה שוגג ולא פשיעה: **לענין שבת פטור.** ואע"ג דמקריא שגגה לענין גלות פטור בשבת דבעינן מלאכת מחשבת שנתכוין לעשות מלאכה וכסבור שהיום חול וזה לא נתכוין: **לזרוק שתים וכו'.** לענין שבת פטור דמלאכת מחשבת בעינן: **לענין גלות.** חייב דכתיב ואשר לא צדה ושמתי לך מקום וגו' פרט למתכוין לזרוק שתים וזרק ארבע שאינו בתורת וכי יזיד איש וגו' אלא בתורת ושמתי לך מקום וגו'. לישנא אחרינא ואשר לא צדה פרט למתכוין כו' דפטור מגלות דהכי משמע שלא צדה שלא נתכוין לצדד ולזרוק אלו יעום פרט לזה שצדה: **אם אמר כל מקום שתרצה תנוח.** חייב שהרי יש כאן מלאכת מחשבת דזרק ארבע אבל נתכוין לזרוק שתים וזרק ארבע אפילו אמר כל מקום שתרצה תנוח פטור שעיקר מחשבתו אינה למלאכה: **זרק.** בעל הכלי כלי מראש הגג: **פטור.** זה ששברו במקל קודם שבירתה שהרי סופה ליסבר: **זרק.** מזיק כלים מראש הגג והיו תחתיו כרים וכסתות כו': **פטור.** שהרי זריקתו אין סופו ליסבר עד שינטלו הכרים וזה שנטל הכרים ואפילו הזורק עצמו נטלן פטור דגרמא בניזקין הוי:

האי מיבעי ליה ליתן צער במקום נזק. וריפוי ושבת ובושת כולהו מצער ילפינן דחייב במקום נזק כדמשמע בהחובל (לקמן דף פה.) דאמר תנא וכולן חייבין בתשלומין במקום נזק מנהני מילי אמר רב זביד משמיה דרבא אמר קרא פצע תחת פצע כו' משמע דכולהו ילפינן מצער ולרב פפא דאמר התם אמר קרא ורפא ירפא ליתן ריפוי במקום נזק כולהו ילפינן מריפוי וא"ת דהכא משמע דצער שלא במקום נזק פשוט טפי דאיצטריך קרא לצער במקום נזק ובפרק החובל (שם:) משמע איפכא דאמר צער שלא במקום נזק דמשלם מאן תנא וי"ל דשלא במקום נזק דלקמן היינו במקום שלא עשה רושם כדקתני כוואו על צפרניו וצער שלא במקום נזק דהכא היינו על בשרו שניכר רישומו ולא אפחתיה מכספיה וצער במקום נזק דהכא כגון קיטע ידו ושיבר רגלו דאפחתיה מכספיה דההוא לא שמעינן ליה לא מתורה ולא מכויה:

ש"מ תרתי. וא"ת לעיל אמרינן סימא עינו של חבירו בשוגג או באונס נזק אין ד' דברים לא לצער נמי ליחייב דבההוא קרא דמרבינן נזק כתיב נמי צער וי"ל דכל מה דמצינן למיפטר שוגג פטרינן ולכך מוקמינן דהאי קרא דמרבה שוגג דוקא בנזק דאיירי ביה עיקר קרא ולא בצער:

לענין עבד פלוגתא דרשב"ג ורבנן. תימה דבפ"ק דקדושין (דף כד: ושם ד"ה מיבעי) מוקמי רבנן האי ושחתה להושיט ידו במעי שפחה וסימא עובר שבמעיה דפטור משום שלא נתכוין לעין וה"נ לא נתכוין וי"ל דלא פטרוהו רבנן אלא היכא דלא נתכוין לעין וגם נתכוין לטובתו של עבד כי התם אבל נתכוין לעין אע"פ שנתכוין לטובתו או לא נתכוין לטובתו אע"ג דלא נתכוין לעין לא:

בשגגה מכלל דה"ל ידיעה. משום דגבי גלות כתיב טובא בשגגה דריש לה דהא גבי חלב אע"ג דכתיב ביה בשגגה לא חיישינן להיתה לו ידיעה ומהאי טעמא נמי ממעטינן בריש אלו הן הגולין (מכות דף ז: ושם ד"ה אלא) אומר מותר מבשגגה לגבי גלות אע"ג דגבי שבת וע"ז כתיב בשגגה ומחייבינן אומר מותר בפרק כלל גדול (שבת דף סח: ושם):

נתכוין לזרוק שתים וזרק ארבע כו'. לענין שבת פטור ואפילו לאביי דמחייב בפרק כלל גדול (שבת דף עג.) היינו נתכוין לזרוק שתים ונמלאו ארבע דומיא דנתכוין לחתוך התלוש וחתך את המחובר דהיינו שסבור תלוש ונמצא מחובר דאי נתכוין לזה וחתך זה היינו מתעסק כדמוכח בפרק ספק אכל (כריתות דף יט:):

פרט למתכוין לזרוק כו'. לשון ראשון פי' בקונטרס פרט למתכוין לזרוק ב' וזרק ארבע דלא הוי בכלל כי יזיד וטפי הוה ניחא לפרש דלא הוי בכלל מכה איש ומת דהוי לעיל מינה מלפרש כי יזיד דהוי בתריה וא"ת אמאי איצטריך לחייב גלות נתכוין לזרוק שתים וזרק ארבע דמהיכא ס"ד דפטור דלפטור ממיתה ודאי לא אתיא דפשיטא דשוגג פטור ממיתה וי"ל דמבלא צדייה דריש באלו הן הגולין (מכות דף ז: ושם ד"ה אשר) פרט למתכוין לזרוק בצד זה וזרק בצד אחר ומהאי קרא הוה פטרינן אפי' נתכוין לזרוק שתים וזרק ארבע ולפירוש אחרון שפירש בקונטרס שפטור מגלות קשה קצת דבפרק אלו הן הגולין אמר אם בפתע בלא איבה הדפו פרט לסומא בלא צדייה פרט לנתכוין לזרוק בצד זה והלכה לצד אחר ואשר לא צדה פרט למתכוין לזרוק שתים וזרק ארבע והשתא מאשר לא צדה דכתיב בריש ואלה המשפטים הוה ליה למעוטי ההוא דדמי טפי לפטור כגון נתכוין לזרוק בצד זה שלא נתכוין לצד הנראה וי"ל משום דהתחיל התנא לדרוש קרא דבלא צדייה נקט ברישא נתכוין לזרוק בצד זה דדרך להזכיר הפשוט תחילה וא"ת אמאי איצטריך באלו הן הגולין מבשגגה לפטור נתכוין להרוג הבהמה והרג האדם ע"כ היינו או נתכוין לזרוק בצד זה וזרק בצד אחר או נתכוין לזרוק שתים וזרק ארבע וי"ל דהתם איצטריך כגון שהיו הבהמה והאדם בצד זה א"נ כסבור בהמה ונמצא אדם ותימה דהא פליגי רבי ורבנן בנשמט הברזל מקתו ומן העץ המתבקע דמר מחייב בהאי ומר מחייב בהאי בריש אלו הן הגולין אמאי חייב והא הוי כמו נתכוין לזרוק שתים וזרק ארבע שנתכוין לבקע עצים שלפניו והלך למרחוק: **ואמר** רבה זרק כלי מראש הגג. רבה גרסינן דרבא מספקא ליה לעיל (דף יז:) אי בתר מעיקרא אזלינן אי לא וקאמר דנפשוט מרבה שהוא רבו:

קדם וסילקו. פירש רב אלפס דרבה לטעמיה דלית ליה דינא דגרמי בריש הגוזל קמא (לקמן דף צח.) ולר"י נראה דהא גרמא בניזקין הוא ופטור לכולי עלמא: **זרק** תינוק מראש כו'. לא דמי להרג טריפה דפטור לכולי עלמא באלו הן הנשרפין (סנהדרין דף עח.):

כנש

עין משפט
נר מצוה

נח א ב מיי' פ"א מהל' חובל ומזיק הלכה טו סמג עשין ע טוש"ע ח"מ סימן תכא סעיף ד:
נט ג מיי' פ"א מהל' שבת הלכה כא סמג עשין ס ולאוין סה:
צ ד מיי' פ"ו מהל' רוצח ושמירת נפש הלכה יד סמג עשין עה:
צא ה מיי' פ"ד מהל' עבדים הלכה יג סמג עשין פו טוש"ע י"ד סימן רסז סעיף לו:
צב ו ז מיי' פ"א מהל' חובל ומזיק הלכה טו סמג עשין ע טוש"ע ח"מ סימן תכא סעיף ד:
צג ח מיי' פ"ו מהל' רוצח הלכה טו:
צד ט מיי' פ"א מהל' שבת הלכה ט:
צה י כ מיי' פ"א מהל' חובל ומזיק הלכה טו סמג עשין ע טוש"ע ח"מ סימן תכא סעיף ד:
צו ל מיי' פ"י מהלכות שבת הלכה ט:
צז מ מיי' פ"ו מהלכות רוצח הלכה ו:
צח נ מיי' פ"ה מהל' עבדים הלכה יא ועיין בכ"מ סמג עשין פו טוש"ע י"ד סימן רסז סעיף לו:
צט ס מיי' פ"א מהל' חובל ומזיק הלכה טו סמג עשין ע טוש"ע ח"מ סימן תכא סעיף ד:
ק ע מיי' פי"ב מהלכות שבת הלכה כא:
קא פ מיי' פ"ו מהלכות רוצח הלכה ו:
קב צ מיי' פ"ז מהלכות חובל ומזיק הלכה יב סמג עשין ע טוש"ע ח"מ סימן שפ סעיף ג:
קג ק מיי' פ"ז שם הלכה ה ועיין בהשגות ובה"מ טוש"ע שם סעיף ג:
קד ר מיי' פ"ו מהלכות רוצח הלכה ו סמג לאוין קמב:

תורה אור השלם

[1] כְּוִיָּה תַּחַת כְּוִיָּה פֶּצַע תַּחַת פָּצַע חַבּוּרָה תַּחַת חַבּוּרָה: שמות כא כה
[2] וְכִי יַכֶּה אִישׁ אֶת עֵין עַבְדּוֹ אוֹ אֶת עֵין אֲמָתוֹ וְשִׁחֲתָהּ לַחָפְשִׁי יְשַׁלְּחֶנּוּ תַּחַת עֵינוֹ: שמות כא כו
[3] וְהִקְרִיתֶם לָכֶם עָרִים עָרֵי מִקְלָט תִּהְיֶינָה לָכֶם וְנָס שָׁמָּה רֹצֵחַ מַכֵּה נֶפֶשׁ בִּשְׁגָגָה: במדבר לה יא
[4] וַאֲשֶׁר לֹא צָדָה וְהָאֱלֹהִים אִנָּה לְיָדוֹ וְשַׂמְתִּי לְךָ מָקוֹם אֲשֶׁר יָנוּס שָׁמָּה: שמות כא יג

◆

רבינו חננאל

הניזק אם היו לו פירות טמונין בביתו ודרסה אותן והזיקם [משלם] נזק שלם קרן שברשות הרבים חצי כופר אינו דין שמשלם ברשות הניזק כופר שלם. ומקשינן תוב מה לטמון שכן ישנו בבור ואע"פ שאינו חייב לטמון באש חייב בטמון בבור ואין בבור כופר. איזה טמון חייב בבור יש מי שאומר' עובר במעי פרה שאם נפלה פרה מעוברת בבור משלם הפרה ועוברה. וקשיא ר"ה קיימא לן דעובר ירך אמו הוא ולדברי הכל פתוח מבן ט' מתכשר בשתיית אמו ורבמ"ה ראיית דולתי זו מוכיחות לידחות דה הפי'. ויש מי שאומרים הבור עצמו אם הוא טמון כדתנן לא כסהו כראוי ונפל לתוכו שור או חמור ומתחייב הנה אע"פ שהבור אם הוזק בו שור חייב נזק שלם ואין בו כופר. ופירק מנזקי כלים טמונים מהי להי שיהן בבור. הכלים גלוים פטור דקיימא לן שור ולא אדם חמור ולא כלים טמונים מיבעיא ובאש נמי כלים טמונים פטור ומייתו להו מקמה מה קמה בגלוי אף כל בגלוי. והכי קאמר ומה רגל שפטורה ברשות הרבים בכלים טמונים ברשות הניזק נזק שלם קרן שברה"ר חצי כופר ברשות הניזק אינו דין שישלם כופר שלם. איכא למיפרך מה לנזקי כלים טמונים שכן ישנן באדם כדתנן אדם מועד לעולם בין שוגג בין מזיד בין ער בין ישן וכו' ואין כופר באדם כדאמרינן לעילא ונדחת הא דרב שימי ואסקי' דר' טרפון מכופר מגמר דרגל גמר והכי קאמר ומה רגל שברה"ר פטור ברשות הניזק כופר שלם לדברי הכל קרן שברה"ר חצי כופר אינו דין שברשות הניזק כופר שלם ואיפשיטא בעיין דרגל שדרסה על תינוק בחצר הניזק והרגתו חייב

רבינו חננאל (המשך)

חייב אלא נזק בלבד ולא ד' דברים דבשוגג הוא ועלה אמרי' מנא הני מילי אמר חזקי' פצע תחת פצע לחייבו על השוגג כמזיד ועל האונס כרצון. ואקשי' האי מיבעי לי' שאע"פ שמשלם הנזק חייב גם צער הפצע ופרקי' (גם) אם כן היה לכתוב פצע בפצע דדרשינן פצע זה הנזק בפצע זה הצער שבפצע והואיל ולא כתב כך אלא כתב פצע תחת פצע ש"מ לתת צער במקום נזק וש"מ לחייב השוגג כמזיד ג) שלא תאמר אם אין נזק משלם צער אבל נזק וצער לא קמ"ל. אמר רבא היתה אבן מונחת בחיקו ולא הכיר בה מעולם ועמד ונפלה לענין נזקין חייב כדאמר אדם מועד לעולם בין שוגג בין מזיד. ירושל' אמר ר' יצחק מתניתא כשהיו שניהן ישינים אבל אם היה אחד ישן ובא אחר וישן אצלו הבא לישן הוא המועד. ולענין ד' דברים פטור דכתיב והכה איש את רעהו באבן או באגרוף אבן דומיא דאגרוף מה אגרוף דאית ליה ידיעה אף אבן דאית ליה ידיעה. נקוט האי כללא בידך דלא מחייב בד' דברים אלא בתר ידיעה נכונה. לענין שבת פטור מלאכת מחשבת אסרה תורה. פי' מלאכת מחשבת שמחשב עליה לעשותה. לענין גלות פטור דכתיב מכה נפש בשגגה מכלל דהויא ליה ידיעה והא לא הוה ליה ידיעה בה מעולם. לענין עבד כגון דנפלה אבן זו מחיקו ושיברה שן עבדו או סימה עינו לתנא קמא יצא לחירות לרשב"ג כיון דלא

א) אולי צ"ל וליכא למימר דמה לניזקין שכן ישנם בבור לאפילו כלים גלוים כו'. ב) נראה דמתיבות שלא תאמר וכו' עד קמ"ל שייך בשורה

מסורת הש"ס

א) [לקמן פה.], ב) [לקמן פ.], ג) מגילה יב: סנהדרין סב: [כריתות יט:], ד) קדושין כד:, ה) [שבת עג. ע"ש], ו) מכות ז:, ז) [שבת לג:], ח) [לעיל יז:] [לקמן נו:], ט) סנהדרין עח., י) [שמות כא], כ) גי' רש"א, ל) ועיין תוספות סנהדרין עז: ד"ה סוף

◆

גליון הש"ס

גמ' לענין גלות חייב. עיין לקמן דף לג ע"ב תוס' ד"ה מאן: שם והיו תחתיו כרים. עיין לקמן דף לג ע"א תוס' ד"ה הוליך: שם וסלקן פטור. עי' סנהדרין עז ע"א תד"ה סוף:

◆

מוסף רש"י

... ושברו במקל. קודם שנח, פטור. המשברו וחייב הזורק (לעיל יז:).

Torah-Box.com
diffusion du judaïsme aux francophones